

باسمه تعالی

غلط‌های ترجمه‌ای توافق وین

چکیده

متاسفانه توافق نهایی نیز همانند توافقنامه ژنو و بیانیه لوزان دارای غلط-های فاحش و بی دقتی‌های ترجمه‌ای است. برخی از آنها در این نوشته بیان خواهد شد.

مقدمه

در قراردادهای بین‌المللی‌ای که کشورهای طرف مذاکره، زبان متفاوتی دارند، لازم است متن قرارداد به زبان اصلی هر کشور نوشته شود و قید گردد که تمامی این نسخه‌ها اعتباری یکسان دارند. زیرا همواره کشورها در مذاکرات تلاش می‌کنند متن قرارداد را به نفع خودشان تنظیم کنند، بنابراین از عبارات و واژه‌ها به بهترین شکل برای تحقق منافعشان استفاده می‌کنند و چون هر کشوری به زبان بومی خود بیشتر از سایر زبان‌ها مسلط است، هرگز زبان بومی خود را رها نمی‌کند و اجازه نمی‌دهد متن صرفاً به زبان طرف مقابل نوشته شود تا طرف مقابل از این فرصت برای تحقق منافعش حداکثر استفاده را به عمل بیاورد. البته این پیشنهادی نیست که از جانب نویسنده ارائه شده باشد بلکه امری است که در قراردادها و توافقنامه‌های بین‌المللی رخ داده است. به عنوان مثال در معاهده منع گسترش سلاحهای هسته‌ای - ان پی تی - که ایران نیز عضو آن است - این قاعده لحاظ شده است. ماده یازدهم ان پی تی تصریح می‌کند:

«این پیمان، متن انگلیسی، روسی، فرانسه، اسپانیولی و چینی آن که همگی از اعتبار یکسانی

برخوردارند، در آرشیو دولت‌های امانت‌دار محفوظ خواهند بود. نسخه‌های تایید شده این پیمان، باید

توسط دولت‌های امانت‌دار به دولت‌های امضاکننده و ملحق شده به آن ارسال شود.»

در هیچیک از سه توافق هسته‌ای صورت گرفته در دولت یازدهم این قاعده رعایت نشده است و این فرصت مناسب به طرف مقابل واگذار شده است. بنابراین تنها متن انگلیسی توافقنامه‌ی ژنو، بیانه‌ی لوزان و توافق نهایی معتبر است و متن فارسی آنها هیچ ارزش و اعتبار حقوقی ندارد.

اگرچه متن فارسی این توافقات به لحاظ حقوقی بی ارزش است اما به لحاظ سیاسی و اجتماعی بسیار مهم است. زیرا بخشی از برداشت و ارزیابی مردم ایران - اعم از نخبگان و عموم مردم - از این توافقات بر اساس متن فارسی آنها می باشد. از این رو فارغ از بی اعتباری حقوقی آن، از جهت تاثیری که در قضاوت و برداشت ملت ایران از نتایج توافق دارد بسیار حائز اهمیت است.

متأسفانه ترجمه توافق ژنو، بیانه لوزان و توافق نهایی دارای غلطهای فاحشی است. نمی توان وقوع چنین خطاهای فاحشی را به پایین بودن سطح سواد تیم مذاکره کننده نسبت داد و این فرض، فرضی نامعقول و دور از ذهن است. زیرا نه کلمه‌هایی که غلط ترجمه شده اند کلمات دشواری هستند و نه سطح دانش انگلیسی تیم پایین است. متهم کردن مترجمین به بی دقتی و سبب کاری آن هم در ترجمه سندی با این درجه از اهمیت نیز بسیار دور از ذهن است. قابل قبول نیست توافقی به این مهمی که از آن به عنوان رخداد قرن یاد شده است آن هم زمانی که همه توجه‌ها به نتیجه این توافق معطوف است از سر بی دقتی و بی مبالاتی ترجمه شود. از آنجایی که نویسنده تمایلی به بیان نظر نهایی خود ندارد قضاوت را به خواننده واگذار می کند و وارد بررسی ترجمه متن می شود.

اشکالات ترجمه ای

به نظر می‌رسد وزارت خارجه برای شانه خالی کردن از ایراداتی که بر متن ترجمه وارد است، آن را با عنوان «ترجمه غیر رسمی توافق» منتشر کرده است. ولی باید گفت از تیمی که دو سال درگیر گفتگو بر سر این توافق بوده و قاعدتا بر سر تک تک موارد، ساعت‌ها گفتگو کرده قابل قبول نیست که نداند دقیقاً بر

سر چه مسئله ای مذاکره کرده و معنای دقیق کلمات مورد قبول در توافق چه بوده است. به هر صورت به هیچ وجه انتشار ترجمه ای با این اشتباهات از سوی وزارت امور خارجه پذیرفته نیست.

از آنجایی که متن توافق نهایی مفصل و طولانی است استخراج تمام غلطها و بی دقتی های ترجمه ای امری زمان بر و نیازمند اظهار نظر متخصصین مختلف فنی، اقتصادی و ... می باشد. در این مقاله فقط ترجمه دو کلمه «lifting» و «E³/EU+3» بررسی و غلط بودن ترجمه آنها اثبات می شود. اتفاقا هر دو کلمه به بحث تحریمها - که امروزه بسیار مورد توجه است - مربوط می شود. در متنی که توسط وزارت خارجه منتشر شده کلمه «lifting» به «لغو» و عبارت «E³/EU+3» به «۱+۵» ترجمه شده است.

ممکن است این اشکال مطرح شود که وجود دو غلط ترجمه ای، در یک متن ۱۶۰ صفحه ای قابل اغماض است و این گونه دقت نظرها از سر خرده گیری و نادیده گرفتن نکات مثبت می باشد. در پاسخ باید گفت اگرچه موضوع این مقاله صرفا دو کلمه می باشد اما باید توجه داشت که کلمه «lifting» ۲۳ بار و عبارت «E³/EU+3» ۸۳ بار در کل توافق تکرار شده است. از این مهمتر این که به خاطر کلیدی بودن دو کلمه فوق، ترجمه غلط آنها بخش زیادی از توافق را دچار مشکل خواهد کرد و نتایج کاملا متفاوتی را در بر خواهد داشت که در ادامه این امر روشن خواهد شد.

۱. بررسی ترجمه «lifting»

کلمه «lifting» ۲۳ بار در متن اصلی توافق و ضمیمه های آن تکرار شده است. در ترجمه وزارت خارجه این کلمه به معنای «لغو» ترجمه شده است. برای مثال در اوایل متن انگلیسی در بخش «PREAMBLE AND GENERAL PROVISIONS» چنین آمده است:

This JCPOA will produce the comprehensive **lifting** of all UN Security Council sanctions as well as multilateral and national sanctions related to Iran's nuclear programme, including steps on access in areas of trade, technology, finance and energy.

ترجمه وزارت خارجه از این جمله چنین است:

«این برجام موجب **لغو** جامع کلیه تحریمهای شورای امنیت سازمان ملل متحد و همچنین تحریمهای چندجانبه و ملی مرتبط با برنامه هسته‌ای ایران و نیز شامل گام‌هایی برای ایجاد دسترسی در حوزه‌های تجارت، فناوری، مالی و انرژی خواهد شد.»

مطابق ترجمه وزارت خارجه، توافق نهایی موجب لغو همه تحریمهای شورای امنیت، همه تحریمهای چند جانبه که در این جا منظور اتحادیه اروپاست و تحریمهای ملی که اصلی ترین آن امریکاست می شود. اما زمانی که در متن توافق به تعهدات اروپا مراجعه می کنیم ملاحظه می کنیم تنها بخشی از تحریمها لغو و بخشی دیگری از تحریمها صرفا تعلیق می شود. همچنین در بخش تعهدات امریکا صحبت از توقف اجرای بخشی از تحریمهای مرتبط با هسته ای و لغو تعدادی از فرمانهای اجرایی رئیس جمهور است. متن تعهدات اروپا و امریکا دلالتی بر لغو همه تحریمهای مرتبط با هسته ای ندارد.

در خصوص تحریمهای اتحادیه اروپا در ضمیمه پنجم بند ۱۶،۱ توافق چنین آمده است: «اتحادیه اروپا مفاد آیین نامه اجرایی شماره ۲۰۱۲/۲۶۷ را لغو و مفاد متناظر در تصمیم شماره ۲۰۱۰/۴۱۳ را تعلیق خواهد نمود». همچنین در بند ۲۰ همین ضمیمه آمده است هشت سال پس از روز توافق «اتحادیه اروپا اقدام به لغو مفاد آیین نامه اجرایی شماره ۲۰۱۲/۲۶۷ و تعلیق مفاد متناظر در تصمیم شماره ۲۰۱۰/۴۱۳ شورای اتحادیه اروپایی خواهد نمود».

در خصوص تحریمهای امریکا در بند ۱۷،۱ ضمیمه پنجم تصریح می شود «امریکا در روز اجرای توافق اقدام به متوقف نمودن اعمال تحریمهای اشاره شده در بخش های ۴،۱ تا ۴،۵ و ... خواهد کرد». همان گونه که ملاحظه می شود مطابق توافق، اتحادیه اروپا صرفا بخشی از تحریمهای مرتبط با هسته ای را لغو و بخش دیگری از آنها را تعلیق خواهد کرد. همچنین امریکا اجرای بسیاری از تحریمهای مرتبط با هسته ای صرفا متوقف خواهد نمود و هیچ سخنی از لغو آنها نشده است.

اگر ترجمه وزارت خارجه از کلمه «lifting» را درست فرض کنیم این سوال مطرح می شود که چرا در ابتدای توافق گفته شده همه تحریمهای مرتبط با هسته ای شورای امنیت، اتحادیه اروپا و امریکا لغو خواهد شد اما در جاهای دیگر متن این حرف نقض شده و گفته شده بخشی از تحریمهای مرتبط با هسته ای اتحادیه اروپا صرفا تعلیق و بخشی از تحریمهای مرتبط با هسته ای امریکا صرفا متوقف می شود؟ آیا صدر و ذیل توافق با یکدیگر تناقض چنین واضحی دارند؟ آیا ممکن است در یک سندی با این اندازه از اهمیت، ۵+۱ دو تعهد کاملا متناقض به ایران داده باشند؟ اگر این کلمه صرفا یک بار در متن ذکر شده بود احتمال بسیار بسیار اندکی می رفت که ۵+۱ چنین شیطنتی را مرتکب شده و تیم مذاکره کننده کشورمان هم متوجه این شیطنت نشده باشند. اما مسئله این است که کلمه «lifting» ۲۳ در این متن تکرار شده است. وزارت خارجه نیز هر ۲۳ بار به لغو ترجمه کرده است. روشن است که چنین فرضی به هیچ عنوان قابل

قبول نیست. در زمینه لغو تحریمها ۵+۱ دو تعهد متفاوت و متناقض نداده است و ریشه این مشکل نه در متن اصلی که در ترجمه غلط کلمه «lifting» به «لغو» می باشد.

کلمه «lifting» معنایی اعم از لغو و تعلیق دارد یعنی هم شامل لغو و هم شامل تعلیق می شود. به عبارت دیگر «lifting» هم در مورد لغو به کار می رود و هم در مورد تعلیق. نزدیکترین معادلی که می توان در فارسی برای آن پیدا کرد کلمه «برداشتن» است. یعنی وقتی گفته می شود همه تحریمهای مرتبط با هسته ای «lift» می شود یعنی همه تحریمهای مرتبط با هسته ای برداشته می شود. حال این برداشتن می تواند به صورت لغو باشد یا به صورت تعلیق. از این رو زمانی که در متن به نحو کلی صحبت از تعهدات امریکا و اروپا و شورای امنیت راجع به تحریمها می باشد از کلمه «lifting» استفاده می شود که هر سه تعهد لغو، تعلیق و توقف اجرا را شامل می شود. بنابراین ترجمه «lifting» به لغو نتیجه جز نسبت دادن یک تعهد ناروا به ۵+۱ و ایجاد تصور و امید کاذب در مخاطب فارسی زبان نخواهد داشت و چنین خطاهایی به هیچ عنوان از سوی وزارت خارجه قابل قبول نیست.

۲. بررسی ترجمه «E۳/EU+۳»

عبارت «E۳/EU+۳» در تمامی موارد به «۵+۱» ترجمه شده است. پیش از بررسی ترجمه «E۳/EU+۳» ذکر چند نکته لازم است:

طرف گفتگوی ایران در مذاکرات هسته ای شش کشور امریکا، روسیه، چین، انگلیس، فرانسه و آلمان می باشند. از یک جهت این شش کشور به سه کشور اروپایی انگلیس، فرانسه و آلمان و سه کشور غیر اروپایی امریکا، چین و روسیه تقسیم می شوند. همچنین از جهت دیگر این شش کشور، به ۵ کشور عضو دائم شورای امنیت و یک کشور آلمان تقسیم می شوند. در خصوص نامگذاری گروه متشکل از این شش کشور بین اروپا و امریکا اختلاف نظر دارند؛ اروپایی ها برای این که یک هویت مستقل و اعتباری برای خود قائل شوند این گروه را E۳+۳ می نامند یعنی سه کشور اروپایی به اضافه سه کشور دیگر. ولی امریکاییها از این گروه با عنوان ۵+۱ یاد می کنند؛ یعنی پنج کشور عضو دائم شورای امنیت و آلمان. در کشور ما نیز از این شش کشور با نام ۵+۱ یاد می شود. بنابراین «E۳+۳» و «۵+۱» دو نام و عنوان متفاوت برای شش کشور طرف مذاکره ایران هستند. در هر سه توافق ژنو، لوزان و توافق نهایی از این شش کشور با نام «E۳+۳» یاد شده و در هیچ جای این سه توافق عبارت ۵+۱ استفاده نشده است.

کلمه EU نیز که به فروانی در هر سه توافق وجود دارد و در توافق نهایی ۴۴ بار به صورت تنها به کار رفته مخفف اتحادیه اروپا می باشد. ترجمه «E۳+۳» به ۵+۱ هیچ اشکالی ندارد زیرا صرفاً دو نام متفاوت برای شش کشور مقابل ایران هستند و هیچ اشکال حقوقی ایجاد نمی کند و بنابراین موضوع بحث این مقاله نمی باشد. بحث بر سر «E۳/EU+۳» می باشد. وزارت خارجه این عبارت را نیز به ۵+۱ ترجمه کرده است. اما همان طور که ملاحظه می شود در این عبارت پس از E۳ کلمه EU آمده است. در این عبارت هم صحبت از E۳ یعنی سه کشور اروپایی است و هم EU یعنی اتحادیه اروپا. بنابراین روشن است نمی توان با نادیده گرفتن EU یا اتحادیه اروپا، عبارت «E۳/EU+۳» را معادل «E۳+۳» دانست و آمدن EU در کنار E۳ را از سر تفنن یا ناشی از اشتباه تایپی - آن گونه که یکی از اعضای تیم مذاکره کننده در پاسخ به این سوال در کمیسیون امنیت ملی مجلس پس از توافق ژنو بیان کرده بود- دانست و با چشم پوشی از آن عبارت «E۳/EU+۳» را به ۵+۱ ترجمه کرد. در متن توافق نهایی و ضمیمه‌های آن ۸۳ بار از عبارت «E۳/EU+۳» استفاده شده است. همچنین از عبارت «E۳+۳» ۳ بار و از عبارت «EU and E۳+۳» نیز فقط ۲ بار استفاده شده است.

دلیل این تفاوت چیست؟ آیا می توان گفت اینها همگی مترادف هستند و نویسنده توافق برای خسته نشدن مخاطب یک معنا را با عبارتهای متفاوت بیان شده است؟ آیا می توان همانند یکی از اعضای تیم مذاکره کننده این تفاوت را به غلط تایپی نسبت داد؟ به نظر نویسنده طرح چنین فرضیه هایی درباره یک سند بین المللی به سخره گرفتن شعور مخاطب می باشد.

این تفاوت ها همگی از سر دقت و به خاطر بار حقوقی متفاوت آنهاست. در این توافق زمانی که صحبت از تنظیم یک قطعنامه برای تصویب در شورای امنیت بوده است فقط از عبارت «E۳+۳» استفاده شده است و به هیچ وجه از دو عبارت «E۳/EU+۳» یا عبارت «EU and E۳+۳» استفاده نشده است. زیرا طرح و تصویب قطعنامه در شورای امنیت ارتباطی با اتحادیه اروپا ندارد و همان پنج عضو دائم این کار را خواهند کرد.

اما مواردی که از لغو تحریمها صحبت می شود از عبارت «E۳/EU+۳» استفاده می شود. زیرا بخشی قابل توجهی از تحریمها مربوط به اتحادیه اروپاست و این عبارت می خواهد بگوید سه کشور اروپایی در مذاکرات فرقی با اتحادیه اروپا ندارند و به تعبیری نظرشان در حکم نظر اتحادیه اروپاست و بنابراین آنها به نمایندگی از اتحادیه اروپا راجع به تحریمهای وضع شده از سوی اتحادیه اروپا تصمیم

خواهند گرفت. اگر سه کشور انگلیس، فرانسه و آلمان از جانب اتحادیه اروپا نمایندگی نداشتند نمی توانستند راجع به اتحادیه اروپا تصمیم بگیرند و حداکثر می توانستند راجع به تحریمهایی که توسط کشور خودشان وضع شده است اظهار نظر کنند. بنابراین اگر در این موارد به جای «E³/EU+3» از عبارت «E³+3» استفاده می شد این توافق الزامی برای اتحادیه اروپا در مورد لغو یا تعلیق تحریمهای مرتبط با هسته ای که آن اتحادیه وضع کرده است ایجاد نمی کرد.

اما در مواردی که صحبت از مشارکت در پروژه های همکاری در زمینه صلح آمیز هسته ای است نه از عبارت «E³/EU+3» و نه از عبارت «E³+3» استفاده می شود بلکه به جای آن از عبارت «EU and E³+3» استفاده می شود. برای مثال در نمونه زیر که راجع به همکاریهای مشترک است این عبارت استفاده شده و ترجمه وزارت خارجه نیز صحیح است.

The EU and E³+3 countries and Iran, in the framework of the JCPOA, will cooperate, as appropriate, in the field of peaceful uses of nuclear energy and engage in mutually determined civil nuclear cooperation projects as detailed in Annex III, including through IAEA involvement.

«اتحادیه اروپایی، کشورهای گروه ۱+۵ و ایران در چارچوب این برجام، به نحو مقتضی در زمینه مصارف صلح آمیز انرژی هسته ای همکاری کرده و در طرح های مربوط به همکاری های هسته ای صلح آمیز که مشترکاً توسط طرفین تعیین می شوند، از جمله از طریق مشارکت آژانس، تعامل خواهند کرد» یعنی هم سه کشور انگلیس، فرانسه و آلمان و هم سه کشور امریکا، روسیه و چین و هم اتحادیه اروپا در طرح های هسته ای ایران مشارکت می کنند. زیرا در این مسئله سایر کشورهای اروپایی نیز تمایل دارند از مشارکت با ایران درآمد کسب کنند و معنایی ندارد که سه کشور اروپایی بخواهند به نمایندگی از اتحادیه اروپا از این مشارکت سود کنند.

نتیجه گیری

متأسفانه در تنظیم توافق هسته ای دو خطای فاحش صورت گرفته است. اول این که متن توافق صرفاً به زبان انگلیسی نوشته شده است و از تنظیم همزمان این توافق به زبان فارسی که همانند متن انگلیسی آن ارزش حقوقی داشته و قابل استناد و ارجاع باشد خودداری شده است و این خطا قابل گذشت نیست. از این خطا مهمتر و قابل سرزنش تر ترجمه عمداً نادرست این متن به فارسی خصوصاً در یک سری از کلمات کلیدی و حساس است. اگر بتوان از خطای اول چشم پوشی کرد از خطای دوم به هیچ عنوان

نمی توان صرفنظر کرد و چنین رفتاری شایسته ملامت و سرزنش و مستوجب سرافکنندگی عاملان آن می باشد.^۱